

Glavni grad Podgorica
Sekretarijat za socijalno staranje

NVO Djeca prije svega

***Lokalni program prevencije
neprihvatljivog ponašanja djece i mladih
u Glavnom gradu - Podgorica
2014-2018***

Praćenje i implementacija preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija za prava djeteta u
Crnoj Gori

Projekat koji finansira EU,
a kojim upravlja Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Glavni grad Podgorica
Sekretarijat za socijalno staranje

NVO Djeća prije svega

Lokalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladih u Glavnom gradu - Podgorica 2014-2018

Praćenje i implementacija preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija za prava djeteta u Crnoj Gori

Projekat koji finansira EU,
a kojim upravlja Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

1. UVOD¹

Neprihvatljivo ponašanje djece i mladih (NP)² iz svih socijalnih kategorija, u novije vrijeme je u stalnom porastu i ukazuje na potrebu za organizovanjem šire društvene akcije na prevenciji i otklanjanju ovih oblika ponašanja.

Prisustvo brojnih psihičkih, socijalnih i ekonomskih stresnih faktora izazvanih ekonomskom, političkom i moralnom krizom koja nije zaobišla ni Crnu Goru, prouzrokovalo je povećanje broja zanemarivanja i zlostavljanja djece, nasilja među mladima i nasilja prema njima, kriminaliteta među djecom i mladima, kriminaliteta na štetu djece, zloupotrebe sredstava zavisnosti, pojave „djece ulice“ i beskućništva, siromaštva itd. Počinioci krivičnih djela su sve češće osobe mlađe od 26 godina, koje nerijetko kriminalna djela vrše u grupama, a njihovo ponašanje je sve brutalnije.

Vlada Crne Gore je u proteklom periodu usvojila niz strateških dokumenata koji doprinose kvalitetnijem razvoju djece i mladih, a koji posredno utiču i na problem neprihvatljivog ponašanja djece i mladih.

S obzirom da društvena sredina ima vrlo važno mjesto u pojavi i razvoju NP, uloga lokalne zajednice je od posebnog značaja u dijelu koji se odnosi na koordinaciju sprovođenja programa prevencije.

Pojam prevencije može se posmatrati kao proces koji ima za cilj, ne da onemogući ispoljavanje NP, što bi bio poželjan, ali i sasvim nerealan cilj, već da omogući i podstakne pravilan socijalni razvoj mladih osoba koji će dovesti do razvijanja i učvršćivanja prosocijalnih oblika ponašanja, i time posredno preduprijeti ispoljavanje NP.

U teoriji postoje različiti nivoi preventivnog djelovanja koji se zasnivaju na prethodnoj procjeni i analizi specifičnosti ciljne populacije kao i faktora rizika i zaštite. Tako danas, razlikujemo tri nivoa preventivnog djelovanja:

- *univerzalnu prevenciju* koja obuhvata aktivnosti namijenjene opštoj populaciji
- *selektivnu prevenciju* usmjerenu na pojedince koji su u riziku za razvoj poremećaja znatno višeg od prosjeka
- *indikovanu/indiciranu prevenciju* koja je usmjerena ka individuama kod kojih su identifikovani početni simptomi nekog oblika poremećaja u ponašanju.

---

1 Izrazi koji se u ovom dokumentu koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

2 U daljem tekstu, skraćenica NP, odnosiće se na neprihvatljivo ponašanje djece i mladih

Pojam NP vezuje se za sve oblike ponašanja koji u značajnoj mjeri odstupaju od opšte prihvaćenih vrijednosti, normi i pravila ponašanja.

Imajući u vidu opseg različitih odstupanja u svim područjima funkcionisanja djece i mladih, za ove oblike ponašanja u upotrebi je i veliki broj pojmova: odstupanje u ponašanju, aberantno, rizično, devijantno, disocijativno, poremećeno, neprihvatljivo, asocijalno, antisocijalno, kriminalno ponašanje, nedovoljna socijalna integracija, opozicijska ponašanja, poremećaji emocija i ponašanja i drugi.

U izradi Lokalnog programa odlučili smo se za termin „neprihvatljivo ponašanje djece i mladih” starosne dobi do 26 godina i definisali ga kao negativnu društvenu pojavu koju karakterišu tri ključna kriterijuma:

- ponašanje koje se bitno razlikuje od ponašanja većine djece i mladih sličnih godina i iz iste društvene sredine
- ponašanje koje je štetno i predstavlja opasnost za pojedinca - subjekta ponašanja, a i za njegovu okolinu
- ponašanje koje zahtijeva dodatnu organizovanu stručnu i širu društvenu pomoć, bez koje nije moguće realno pretpostaviti da će dijete i mlada osoba uspjeti da prevaziđe takvo ponašanje.

U fenomenološkom smislu radi se o vrlo širokoj lepezi oblika ponašanja koji predstavljaju kršenje odredbi krivičnog zakonodavstva (delinkventno ponašanje u užem smislu), ali još češće i o ponašanju koje znači kršenje drugih pisanih i nepisanih normi: prekršajnih, običajnih i etičkih (delinkventno ponašanje u širem smislu, predelinkventno ponašanje). Takođe, riječ je kako o aktivnim tako i o pasivnim oblicima neprihvatljivog ponašanja, koji prvenstveno štete samoj mladoj osobi koja je manje aktivna (nemarnost, povučenost, potištenost...) nego što se može pretpostaviti, s obzirom na godine i psiho-fizičke potencijale djece i mladih.

Osnovu za izrade Lokalnog programa činili su međunarodni i domaći dokumenti koji se odnose na oblast zaštite djece i mladih, kao što su: Konvencija o pravima djeteta, Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloljetničke delikvencije, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za mjere alternativne institucionalnom tretmanu - Tokijska pravila, i dr., Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori 2013 - 2017., Strategija Crne Gore za sprječavanje zloupotrebe droga 2013-2020. sa Akcionim planom 2013- 2016., Nacionalni plan akcije za djecu 2013-2017. i dr.

2. METODOLOGIJA

Lokalni program realizovan je u okviru Projekta „Praćenje i implementacija preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija za prava djeteta“ koji realizuje NVO „Djeca prije svega“ u saradnji sa Sekretarijatom za socijalno staranje Glavnog grada – Podgorica i NVO Centar za prava djeteta Crne Gore, a koji je finansira Evropska unija, posredstvom EU Delegacije u Crnoj Gori. Kroz implementaciju projekta i izradu Lokalnog programa daće se doprinos boljoj zaštiti prava djece i mladih i poštovanja međunarodnih standarda u zaštiti marginalizovanih grupa djece i mladih čija su prava ugrožena i nijesu zaštićena na odgovarajući način.

Jedan od dodatnih motiva za izradu Lokalnog programa je, između ostalog, i to što će primjenom ovog dokumenta, nosiocima aktivnosti za njihovu realizaciju biti dostupniji domaći i međunarodni fondovi, kao i fondovi Evropske unije.

Ovim Lokalnim programom definisani su kratkoročni, srednjoročni i dugoročni ciljevi i mjere koje doprinose uspostavljanju efikasnog sistema zaštite djece i mladih, a posebno djece sa problemima u ponašanju, kao marginalizovane grupe.

Za potrebe izrade Lokalnog programa formirana je Radna grupa koju su činili predstavnici relevantnih državnih i lokalnih institucija i nevladinih organizacija koje se bave zaštitom djece i mladih u Glavnom gradu.

Radnu grupu za izradu Lokalnog programa činili su predstavnici:

- Sekretarijata za socijalno staranje Glavnog grada
- Ministarstva prosvjete
- Ministarstva rada i socijalnog staranja
- Ministarstva pravde
- JU Centar za socijalni rad Podgorica
- JU Dom zdravlja Podgorica
- Centra za djecu i mlade “Ljubović”
- Uprave policije - PJ Podgorica
- FPN Podgorica
- ODT Podgorica
- NVO Djeca prije svega
- NVO Centar za prava djeteta Crne Gore.

Kako bi se dokument pripremio u predviđenom roku, definisane su odgovornosti članova Radne grupe. U cilju izrade Lokalnog programa, prikupljeni su podaci o stanju vezanom za NP u Glavnom gradu, izvršena analiza institucija i organizacija

koje se u Glavnom gradu bave djecom i mladima, izvršena analiza dokumenata i istraživanja koja su rađena radi definisanja položaja djece i mladih, kao i analiza međunarodnih i domaćih dokumenata i dokumenata Glavnog grada, a koji se tiču ove problematike.

Prikupljanje podataka bilo je usmjereno na dobijanje osnovnog pregleda organizacijskih kapaciteta, postojećih programa zaštite i podrške i potencijala za razvijanje novih programa i usluga za djecu i mlade neprihvatljivog ponašanja u Glavnom gradu.

U cilju prikupljanja mišljenja djece i roditelja o odgovoru lokalne zajednice na potrebe djece sa problemima u ponašanju, održane su četiri fokus grupe: dvije sa djecom, jedna sa roditeljima, jedna mješovita – sa djecom i roditeljima. I djeca i odrasli kao neprihvatljivo ponašanje prepoznaju ponašanje koje je usmjereno na nanošenje štete drugoj osobi. Neprihvatljivo ponašanje djece u svom okruženju, djeca i odrasli ne vide kao zajednički problem, nego kao lični problem djeteta koje je žrtva neprihvatljivog ponašanja. Takođe, mali broj djece i roditelja prepoznaje organizacije kojima se mogu obratiti za pomoć i podršku. Sve izrečeno ukazuje na potrebu efikasnijeg informisanja djece i odraslih građana o postojećim institucijama i uslugama usmjerenih na podršku djeci i porodici, kao i na potrebu razvoja efikasnije mreže institucija i socijalnih usluga.

3. STANJE I KRETANJE NP U GLAVNOM GRADU

Podgorica, kao glavni grad Crne Gore predstavlja najveću urbanu cjelinu države. U Glavnom gradu su koncentrisani brojni administrativni, kulturni, prosvjetni i zdravstveni centri, kao i privredni kapaciteti. Sastavni dio Glavnog grada čine i Gradske opštine Tuzi i Golubovci.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine broj stanovnika u Glavnom gradu je 185.937 što čini jednu trećinu ukupnog stanovništva Crne Gore.

Popis stanovništva 2011. godine, pokazao je da u Podgorici četvrtinu stanovništva čine djeca do 19 godina starosti.

Dob	0-4	5-9	10-14	15-19	0-19
Ukupno	12 955	12 250	12 630	13 122	50 957

Podaci dobijeni Popisom stanovništva iz 2011. godine pokazuju da u Podgorici živi 26.598 mladih ljudi, dobi od 15 -24 godine, što čini 14.34% od ukupnog broja stanovnika. Od toga je 13.715 mladih muškog pola i 12.883 mladih ženskog pola. Ukoliko u starosnu dob mladih uključimo sve stanovnike od 15-29 godina, to znači da na teritoriji Glavnog grada živi ukupno 41.592 mladih, što predstavlja 22.37% od ukupnog broja stanovništva. Od toga imamo 20.992 mladih muškog pola i 20.600 mladih ženskog pola.

Dob	15 -19 godina	20 - 24 godina	25 - 29 godina
Ukupno	13 122	13 476	14 994
Pol M	6 919	6 796	7 277
Ž	6 203	6 680	7 717

Na teritoriji grada se nalaze 2 predškolske ustanove, sa 21 vaspitnom jedinicom koje je školske 2012/13. godine pohađalo 6.353 djece. Od početka reforme školstva 2004. godine, u osnovnim školama je uvedeno devetogodišnje obrazovanje po kojem djeca formalno obrazovanje počinju da stiču sa 6 godina života.

Predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem obuhvaćena su djeca uzrasta do 6 godina (tj. do polaska u školu). Djeca uzrasta do 3 godine obuhvaćena su jaslicama, a djeca uzrasta od 3 do 6 godina vrtićima, raspoređena po uzrasno organizovanim vaspitnim grupama.

U Glavnom gradu ima 30 osnovnih i 11 srednjih škola, uključujući i dvije gimnazije. Na početku školske 2011-2012. godine, ukupan broj učenika u osnovnim školama iznosio je 21.882. Od početka reforme školstva 2004.godine, u Podgorici je u osnovnim školama uvedeno devetogodišnje obrazovanje po kojem djeca organizovanu nastavu počinju da prate godinu dana ranije.

Ne postoji cjelovita i potpuna statistika koja se odnosi na djecu i mlade kod kojih su evidentirani simptomi/ problemi neprihvatljivog ponašanja koji nemaju formalne karakteristike kriminalnog. Međutim, na osnovu brojnih indikatora moguće je pouzdano zaključiti da ova pojava, kao i u drugim sredinama, neprestano raste. Na to ukazuju raznovrsni podaci o toku i poremećajima toka školovanja učenika osnovnih, naročito srednjih škola. To potvrđuju i iskustva socijalnih radnika JU Centra za socijalni rad Podgorica.

Podaci o izrečenoj kazni maloljetničkog zatvora, kroz period od proteklih šest i po godina, upućuju na zaključak kako broj najtežih krivičnih djela stagnira ili opada, a na sličan zaključak upućuju i podaci o izrečenom pritvoru.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	01.09.2012- 28.02.2013
Maloljetnički zatvor	4	2	2	1	2	2	1	1
Pritvor		2	1	5		2		

Cjelovitiji uvid u stanje pojave pružaju podaci o podnešenim krivičnim prijavama i izrečenim vaspitnim mjerama i kazni maloljetničkog zatvora za 2012.godinu, a odnose se na Podgoricu. U toj je godini Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici podnijelo stotinu i dvije (102) krivične prijave na osnovu kojih je pokrenut pedeset i jedan (51) krivični postupak. Osnovni sud u Podgorici je prema deset (10) maloljetnika izrekao opomenu, a prema njih dvadeset i tri (23) mjeru pojačanog nadzora. U istoj je godini Viši sud u Podgorici izrekao vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane organa starateljstva prema osam (8) maloljetnika.

U istom periodu izrečena je i jedna (1) sankcija na osnovu člana 70 Zakona o prekršajima, šest (6) na osnovu člana 175 Porodičnog zakona i četiri (4) na osnovi Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Primjećuje se i kako je gotovo izostala praksa korišćenja vaspitnih naloga. Naime, u periodu od 2006. do 1.09.2012.godine, od pet raspoloživih vaspitnih naloga, korišćena su samo dva instituta (redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao i uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj

ustanovi ili savjetovalištu) za ukupno osam (8) slučajeva, dok su instituti poravnjanja sa oštećenim, uključivanja bez naknade u rad humanitarnih organizacija ili poslova socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja i podvrgavanja odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga sasvim izostali.

Takođe, različiti obrasci konzumiranja alkoholnih pića, duvana i droga nijesu izolovani aspekti ponašanja, nego su u značajnoj mjeri povezani u zajednički sistem neprihvatljivih oblika ponašanja, koji sami po sebi predstavljaju veliki rizik za razvoj djece i mladih.

Iz podataka objavljenih u Nacionalnom izvještaju za Crnu Goru ESPAD istraživanja (Evropsko istraživanje o upotrebi duvana, alkohola i droga među učenicima) koji je 2011. godine sproveo Institut za javno zdravlje Crne Gore, na uzorku učenika crnogorskih srednjih škola, koji su u godini istraživanja napunili 16 godina života, nedvosmisleno se može utvrditi da drogu, alkohol i cigarete mladi počinju koristiti sa svojih 14 do 15 godina života i da će se ta starosna granica u budućnosti izvjesno pomjerati na dolje. Prema podacima ovog istraživanja 77% anketiranih je bar jednom u životu konzumiralo neko alkoholno piće, gotovo svaki treći učenik (32%) probao je cigarete nekad u životu, 7% učenika je do 16-te godine probalo ilegalne droge – kanabis, amfetamine, kokain, kreka, ekstazi, LSD ili druge halucinogene, heroin i GHB. Kanabis je, bar jednom u životu, probalo 5% učenika, a u toku 12 mjeseci prije istraživanja 4%. Inhalanti se koriste čak više nego kanabis, odnosno, pojedinačno najviše u odnosu na sve druge ilegalne droge. Ukupno 6% učenika probalo je inhalante nekad u životu.

Konačno, o dimenzijama NP u Podgorici i o njenoj refleksiji u najširoj javnosti, svjedoči i jedan najnoviji novinski natpis iz kojega citiramo interesantne dijelove: „U periodu od 1. januara 2013. godine zaključno sa 27. majom 2013. godine, na području Crne Gore izvršeno je ukupno 100 krivičnih djela, za koja su osumnjičeni maloljetnici. Od ukupnog broja počinjenih krivičnih djela u istom periodu za koja se sumnjiče maloljetnici, najveći procent čine krivična djela protiv imovine. U navedenom periodu od ukupnog broja krivičnih djela za koja se sumnjiče maloljetnici najviše je počinjeno u Podgorici”, saopšteno je portalu CdM (Cafe del Montenegro: www.cdm.me) iz Uprave policije. Naime, prema izvještaju Uprave policije - Centra bezbjednosti Podgorica, u toku prvih 6 mjeseci 2013. godine, CB Podgorica evidentirano je ukupno 69 krivičnih djela počinjenih od strane 66 maloljetnih lica (od kojih je 54 krivičnih djela iz oblasti imovinskih delikata). Takođe, u izvještaju se navodi da je u 2011. godini u Podgorici počinjeno 40 krivičnih djela od strane maloljetnih lica, a u 2012. godini taj broj iznosio je 129 krivičnih djela, od kojih su 104 krivična djela iz oblasti imovinskih delikata i 13 u vezi sa nasiljem. Iz navedenog

proističe da maloljetna lica najčešće vrše krivična djela iz oblasti imovinskih delikata, zatim krivična djela u vezi sa nasiljem i ostala krivična djela.

Centar za djecu i mlade „Ljubović“, je jedina institucija socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori u kojoj se izvršavaju vaspitne mjere: upućivanja u ustanovu nezavodskog tipa u trajanju od šest mjeseci do dvije godine i mjera pojačanog nadzora sa dnevnim boravkom u vaspitnoj ustanovi shodno Zakonu o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. Od početka primjene navedenog Zakona (septembra 2012.) ove mjere nijesu izricane. Takođe, shodno Porodičnom zakonu, u ovu ustanovu se smještaju djeca sa poremećajem u ponašanju. U Centru funkcioniše i prihvatilište za kratkotrajni boravak djece koja su u stanju socijalne potrebe, zatečena u skitnji, prošnji ili su izvršioi krivičnih djela pa su smještena odlukama suda do okončanja pripremnog postupka. Tako je, u 2012. godini usluge Centra koristilo 204 maloljetnika.

4. CILJEVI LOKALNOG PROGRAMA

Lokalna zajednica u kojoj djeca i mladi žive, objedinjava većinu najvažnijih potencijalno rizičnih, ali i protektivnih faktora koji se u procesu prevencije neprihvatljivog ponašanja mogu na različite načine iskoristiti. U literaturi su poznati i opisani brojni primjeri preventivnih programa i mjera usmjerenih prema NP.

Lokalni program je usmjeren prema ciljevima koji proizilaze iz specifičnih karakteristika NP i uloge Glavnog grada u Crnoj Gori i širim regionalnim relacijama. U tom smislu, Lokalnim programom definisani je opšti cilj i specifični ciljevi.

Opšti cilj:

Lokalni program ima za cilj unaprjeđenje zaštite djece i mladih, kroz zajedničko djelovanje svih nadležnih službi, institucija i pojedinaca na nivou Glavnog grada koje se bave vaspitanjem, obrazovanjem i različitim vidovima zaštite djece i mladih, kao i stvaranje povoljnijih uslova za potpunije i uspješnije vaspitanje, obrazovanje i zaštitu djece i mladih, naročito među rizičnim kategorijama stanovništva.

Specifični ciljevi:

Kontrolisanje NP

Kvantitativno i kvalitativno kontrolisanje NP kako ne bi izmakla kontroli nadležnih službi i institucija. Opšte je poznato da pojavu NP nije moguće iskorijeniti pa je u najvećoj mogućoj mjeri potrebno kontrolisati.

Objedinjeno i sinhronizovano djelovanje

Objedinjeno i sinhronizovano djelovanje svih nadležnih institucija i organizacija koje djeluju na teritoriji Glavnog grada koje se bave zaštitom djece i mladih i stvaranjem pretpostavki za pravilan rast i razvoj.

Racionalno korištenje potencijala

Racionalno korišćenje raspoloživih stručnih, finansijskih i drugih potencijala kako bi se ostvarili optimalni rezultati.

Za uspješnu realizaciju navedenih ciljeva neophodno je:

- poznavati veličinu i sadržaje postojećih problema
- započeti što ranije sa preventivnim aktivnostima, imajući u vidu vrstu problema i godište koje je u pitanju

- u rješavanje problema djece i mladih uključiti odrasle osobe od značaja za djecu i mlade, i samo okruženje
- sprovoditi kontinuirani istraživački rad, analizu i interpretaciju podataka
- vršiti monitoring, praćenje i nadzor realizacije aktivnosti
- vršiti procjenu postignutih rezultata i izmjenu interventnih mjera.

5. NOSIOCI LOKALNOG PROGRAMA

Prevenција NP u lokalnoj zajednici podrazumjeva realizaciju aktivnosti u različitim oblastima društvenog života, sa ciljem da se poboljšaju uslovi za koje se vjeruje da izazivaju ili podržavaju različite oblike NP u lokalnoj zajednici.

Imajući u vidu da je NP u ekspanziji, ukazuje se potreba da preventivnim aktivnostima u lokalnoj zajednici budu obuhvaćeni različiti i mnogobrojni resursi, što znači da u preventivnom djelovanju treba da učestvuju institucije lokalne uprave, socijalne zaštite, zdravstva, vaspitanja i obrazovanja, kulture, sporta i rekreacije, policije, mediji, nevladine organizacije, kao i svi ostali resursi zajednice.

U skladu sa tim, aktivnosti Lokalnog programa grupisane su u više oblasti.

Zaštita i unapređenje zdravlja

Zdravstvena zaštita predstavlja skup mjera i aktivnosti na očuvanju, zaštiti i unapređenju zdravlja, sprječavanju i suzbijanju bolesti i povreda, ranom otkrivanju bolesti, pravovremenom liječenju i rehabilitaciji.

U skladu sa navedenim, u oblasti prevencije NP Dom zdravlja odgovoran je za sve nivoe prevencije NP, u oblasti zdravstva: primarnu prevenciju, dijagnostiku, tretman djece i mladih koji manifestuju neprihvatljivo ponašanje. Ovo je od posebnog značaja za djecu i mlade čije je neprihvatljivo ponašanje prvenstveno posljedica psihičkih i organskih poremećaja.

NVO, u skladu sa mandatom djelovanja, svojim specifičnim svojstvima, ulogom i programima (kao javni zastupnici, pružaoci usluga itd.) će doprinostiti realizaciji aktivnosti definisanih Lokalnim programom u ovoj oblasti.

Vaspitanje, obrazovanje i nauka

Prema Opštem zakonu o obrazovanju i vaspitanju, obrazovanje i vaspitanje je djelatnost od javnog interesa koja se ostvaruje u predškolskoj ustanovi, školi, obrazovnom centru, resursnom centru, kod organizatora za obrazovanje odraslih i u domu.

Obrazovanje i vaspitanje ima za cilj da obezbijedi mogućnost za svestrani razvoj pojedinca. Predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, visokoškolske ustanove imaju posebnu odgovornost za prevenciju NP, s obzirom da su one najčešća mjesta prve manifestacije NP, dakle mjesta na kojima je moguće na vrijeme uočiti prve simptome NP.

Takođe, visokoškolske ustanove mogu realizovati i istraživačke projekte iz ove oblasti u cilju unapređivanja prakse.

NVO, u skladu sa mandatom djelovanja, svojim specifičnim svojstvima, ulogom i programima (kao javni zastupnici, pružaoci usluga itd.) će doprinostiti realizaciji aktivnosti definisanih Lokalnim programom u ovoj oblasti.

Kultura i sport

Neosporna je činjenica da slobodno vrijeme djece i mladih kroz kulturne i sportske sadržaje, predstavlja značajan faktor u prevenciji NP. Prema Opštem zakonu o obrazovanju i vaspitanju, vodeću ulogu u razvijanju samostalnih programa i raznih oblika slobodnih aktivnosti (sportske, kulturne, umjetničke i dr.) za djecu i mlade imaju ustanove za vaspitanje, obrazovanje i nauku.

Na nivou Glavnog grada predškolske ustanove, osnovne i srednje škole u saradnji sa Sekretarijatom za kulturu i sport Glavnog grada, Javnom ustanovom za brigu o djeci „Dječji savez“, JU „Muzeji i galerije“, JU Gradsko pozorište, JU Kulturno informativni centar „Budo Tomović“ i mnogobrojnim sportskim organizacijama i udruženjima realizuju različite oblike i sadržaje organizovanja slobodnog vremena i na najbolji način kompenzuju brojne nepovoljne uticaje značajne za samu genezu NP.

NVO, u skladu sa mandatom djelovanja, svojim specifičnim svojstvima, ulogom i programima (kao javni zastupnici, pružaoci usluga itd.) će doprinostiti realizaciji aktivnosti definisanih Lokalnim programom u ovoj oblasti.

Socijalna i dječja zaštita

Socijalna i dječja zaštita je djelatnosti od javnog interesa kojom se obezbjeđuju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni pojedincu i porodici sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, koji uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku.

U skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Centar za socijalni rad Podgorica (CSR) ima ključnu ulogu u obezbjeđivanju prava iz sistema socijalne i dječje zaštite. Takođe, CSR kao organ starateljstva ima ključnu ulogu u domenu porodično pravne zaštite. Na osnovu tih činjenica, CSR ima prepoznatljivu ulogu u izvršenju niza aktivnosti definisanih Lokalnim programom.

U Glavnom gradu, ulogu inicijatora, animatora i koordinatora djelovanja brojnih službi, institucija, ustanova i pojedinaca koji djeluju u oblasti socijalne i dječje zaštite, vrši Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada. Kao ključni organ izvršne vlasti relevantne za ukupnu politiku rada i socijalnog staranja, Sekretarijat realizuje aktivnosti pružanja pomoći građanima i njihovim porodicama i

samim tim ima ključnu ulogu u ovom Lokalnom programu.

Osim gore navedenih, posebnu ulogu u oblasti zaštite mladih ima i Zavod za zapošljavanje Crne Gore kao ustanova koja se bavi posredovanjem pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti sa osnovnim zadatkom rješavanja pitanja vezanih za zapošljavanje i nezaposlenost. U okviru ZZCG, Centar za informisanje i profesionalno savjetovanje (CIPS), nudi usluge profesionalnog usmjeravanja (informacije o mogućnostima zaposlenja, stanja na tržištu rada, zanimanjima, mogućnostima obrazovanja) namijenjene učenicima, studentima, nezaposlenim osobama, onima koji traže posao i poslodavcima.

NVO, u skladu sa mandatom djelovanja, svojim specifičnim svojstvima, ulogom i programima (kao javni zastupnici, pružaoci usluga itd.) će doprinosti realizaciji aktivnosti definisanih Lokalnim programom u ovoj oblasti.

Bezbjednost

Preventivna djelatnost policije posebno može doći do izražaja na nivou lokalne zajednice u okviru koje se i ispoljavaju mnogi rizični faktori NP i maloljetničke delinkvencije, ali u okviru koje se i pružaju povoljni uslovi za preventivno djelovanje policije i drugih subjekata u cilju sprječavanja svih vidova NP. U tom kontekstu posebno treba da dođe do izražaja rad policije u lokalnoj zajednici što predstavlja jedan nov pristup policije sa proaktivnim delovanjem u rješavanju mnogih problema u lokalnoj zajednici, čija djelatnost, pored prevencije kriminaliteta, obuhvata i odnose sa javnošću, pružanje odgovarajućih usluga i dr. ali i odgovornost policije za uspješnost ovakvog djelovanja. Ovaj model rada policije u lokalnoj zajednici potencira identifikovanje, obuku i raspoređivanje određenih kontakt-policajaca u već određenim geografskim oblastima (rejonima). Kontakt-policajac treba da radi na izgradnji partnerstva, sprječavanju kriminala, edukaciji đaka i rješavanju problema redovnim pješačkim patroliranjem i djelujući kao posrednik između građana i ostalih organa vlasti. U Glavnom gradu rad policije u lokalnoj zajednici organizovan je kroz 20 kontakt rejona, a evidentna je potreba i za uvođenjem novih kontakt rejona i proširivanjem teritorije grada koja je obuhvaćena programom rada policije u zajednici. U pogledu prevencije NP, model policije u zajednici koji se oslanja na kontakt-policajce treba održavati i neprestano unaprjeđivati kako bi bio sačuvan ovaj djelotvoran kanal komunikacije sa svakom školom koja se nalazi u pojedinačnim rejonima, kao i sa djecom, njihovim roditeljima i svakim pojedinačnim građaninom u lokalnoj zajednici.

NVO, u skladu sa mandatom djelovanja, svojim specifičnim svojstvima, ulogom i programima (kao javni zastupnici, pružaoci usluga itd.) će doprinosti realizaciji aktivnosti definisanih Lokalnim programom u ovoj oblasti.

6. VREMESKI OKVIR ZA REALIZACIJU LOKALNOG PROGRAMA

Lokalni program izrađen je za period od 2014. do 2018. godine i sastoji se od više projektnih aktivnosti predstavljenih u tabeli Lokalnog programa.

Imajući u vidu da se prevencija NP može posmatrati kao trajan i kontinuiran niz aktivnosti koje za cilj imaju da omoguće i podstaknu pravilan socijalni razvoj mladih osoba, za aktivnosti definisane ovim Lokalnim programom, neće se raditi pojedinačni planovi aktivnosti za svaku godinu trajanja Lokalnog programa.

7. RESURSI ZA REALIZACIJU LOKALNOG PROGRAMA

Kako su aktivnosti planirane Lokalnim programom definisane kao kontinuirane, a institucije koje su zadužene za njihovu realizaciju ih sprovode u okviru svojih redovnih aktivnosti, one će se finansirati na sljedeći način: dijelom iz budžeta Glavnog grada, dijelom iz državnog budžeta, donacijama, korišćenjem domaćih i međunarodnih fondova, obezbjeđivanjem sponzorstava od strane privatnih firmi i kompanija ili ostvarivanjem partnerstava sa firmama/kompanijama koje imaju razvijene programe društveno-odgovornog poslovanja, itd.

Mogući izvori sredstava	
Budžet Glavnog grada	Državni budžet
Fondovi EU, putem podrške od strane kancelarije Delegacije EU u Crnoj Gori, IPA prekograničnih fondova	Ambasade, Individualni donatori – filantropi iz zemlje i inostranstva
Sponzorstvo ili partnerstvo sa privatnim firmama i kompanijama	Participacija korisnika usluga

8. PRAĆENJE I OCJENA USPJEŠNOSTI

Praćenje sprovođenja programa (monitoring) je važan element samog procesa jer omogućava da se u hodu procjenjuje kvalitet sprovođenja nekih aktivnosti i shodno tome predlažu eventualno bolja rješenja, a sam plan u nekim dijelovima mijenja.

Izveštavanje o primjeni Lokalnog programa, praćenje i ocjenjivanje programom definisanih aktivnosti, zaduženje je posebne radne grupe koja će biti formirana pri Sekretarijatu za socijalno staranje Glavnog grada. Radnu grupu koja će pratiti realizaciju Lokalnog programa sačinjavaće predstavnici institucija i organizacija koje se bave ovom problematikom. Radna grupa će redovno – jednom godišnje izveštavati Skupštinu Glavnog grada o implementaciji Lokalnog programa, sa konkretnim prijedlozima i preporukama.

Uspješnost realizacije Lokalnog programa biće praćena pomoću indikatora kojima će se mjeriti efikasnost predloženih mjera i planiranih aktivnosti koje se nalaze u tabeli Lokalnog programa.

Finalna evaluacija tj. procjena uspješnosti čitavog programa biće urađena na kraju cijelog ciklusa - po isteku samog Lokalnog programa (vremenski određenog perioda na koji je program napravljen).

9. CILJEVI, NOSIOCI I INDIKATORI USPJEŠNOSTI POJEDINIH AKTIVNOSTI

ZAŠTITA I UNAPREĐENJE ZDRAVLJA			
Cilj	Aktivnosti	Nosioci	Indikatori
Edukacija zdravstvenih radnika u svrhu primarne prevencije NP	Primjena raznovrsnih programa u okviru savjetovašta za mlade kojima se formira svijest o sopstvenoj odgovornosti za zdravlje i podrška u kriznim situacijama	DZ NVO	Broj programa Broj djece i mladih
	Primjena raznovrsnih programa podrške porodici u cilju prevencije NP	DZ NVO	Broj programa Broj porodica
Sticanje znanja, vještina i odgovornosti o očuvanju i unaprjeđenju zdravlja i zdravih stilova života	Primjena raznovrsnih programa reproduktivnog zdravlja	DZ NVO	Broj programa Broj korisnika
	Primjena raznovrsnih programa zdravstvenog - vaspitnog rada za djecu i omladinu	DZ NVO	Broj programa Broj djece i mladih
Unaprjeđenje mentalnog zdravlja mladih	Primjena raznovrsnih programa u cilju unaprjeđenja mentalnog zdravlja mladih	SSS, GO, DZ, OŠ, SŠ, CSR, NVO	Broj programa Broj djece i mladih obuhvaćenih programima
Zdravstveno - korektivni rad sa rizičnom djecom i njihovim porodicama	Razvijanje različitih programa koji omogućavaju ranu detekciju i pravovremeni korektivni rad sa rizičnom djecom i mladima i njihovim porodicama	DZ, NVO	Broj realizovanih programa Broj djece, mladih i porodica
Povećanje kvaliteta liječenja i veća dostupnost liječenju	Razvijanje programa rane detekcije i krizne intervencije i liječenja djece i mladih od upotrebe alkohola, tableta i drugih psihoaktivnih supstanci	DZ, NVO	Broj djece i mladih

Kontinuirano prikupljanje podataka i praćenje stanja zdravlja djece, naročito rizičnih grupa	Primjena jedinstvenog zdravstvenog kartona za svako dijete od rođenja do navršene 18-te godine života	DZ	Broj primijenjenih kartona
Redovnije i potpunije praćenje i kontrola zdravlja djece i mladih	Dosljedno sprovođenje javno-zdravstvenih programa: vakcinacija, sistematski pregledi i sl., uključujući i primjenu sankcija	DZ	Broj programa Broj korisnika Broj podnijetih prekršajnih prijava
Rana detekcija NP	Na osnovu rezultata redovne aktivnosti identifikacija rizične djece i mladih i djece sa posebnim potrebama i njihovih porodica	DZ, CSR, MZ PU	Broj evidentirane djece rizične za NP Broj detektovanih porodica
Podrška rizičnim porodicama	Učestaliji kontakti i intenzivnije prisustvo zdravstvenih radnika u porodicama	DZ, SSS, GO, SKS, CSR, SŠ, MZ, NVO	Broj posjeta porodicama Broj programa Broj radionica Broj korisnika
Zdravstveno-obrazovna podrška djeci sa smetnjama u razvoju, uključujući i učenike sa posebnim obrazovnim potrebama	Edukacija za odgovorno roditeljstvo Razvijanje zdravstveno - obrazovnih programa namijenjenih djeci i mladima sa posebnim potrebama, uključujući i učenike sa teškoćama u učenju	DZ, OŠ, SŠ, CSR, NVO, studenti, volonteri	Broj programa Broj korisnika Broj volontera
Podrška zlostavljanoj i zanemarenoj djeci i mladima NP	Razvoj programa podrške zlostavljanoj i zanemarenoj djeci i mladima	DZ, JU, NVO	Broj institucionalno tretiranih Broj programa

Edukacija stručnih kadrova u oblasti zdravstva	Organizovano cjeloživotno obrazovanje zdravstvenih radnika koji se bave djecom i mladima NP o temama iz i multidisciplinarnog tretmana	DZ, NVO	Broj obrazovnih programa Broj polaznika
VASPITANJE, OBRAZOVANJE I NAUKA			
Cilj	Aktivnosti	Nositoci	Indikatori
	Primjena raznovrsnih programa koji se zasnivaju na individualnom pristupu djetetu	PU	Broj djece Broj programa
	Primjena standarda koji obuhvataju veličinu grupa, neophodni kadar, neophodni prostor	PU	Primijenjeni standardi
	Izgradnja i adaptacija neophodnog prostora i nabavka opreme za realizaciju programa predškolskog vaspitanja	PU, SPP, Agencija za izgradnju i razvoj Podgorice	Broj izgrađenih i adaptiranih objekata
	Edukacija vaspitača u predškolskim ustanovama za sprovođenje savremenih vaspitnih programa	PU, NVO	Broj edukovanih vaspitača
	Kontinuirana primjena programa podrške inkluzivnom vaspitanju i obrazovanju za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama	PU, NVO	Broj djece
	Kontinuirana podrška programima inkluzivnog vaspitanja i obrazovanja za djecu RE	PU, NVO	Broj djece
Poboljšana identifikacija djece iz porodica sa poremećenim porodičnim odnosima	PU, SSS, GO, OT, OG, SKS, CSR, DZ, MZ	Broj identifikovane djece Broj identifikovanih porodica	

Dodatna podrška učenicima u obrazovno-vaspitnom procesu	Osnazivanje obrazovnih programa kojima se učenici, naročito manje uspješni učenici sa rizičnim ponašanjem i njihovi roditelji kvalitetnije upoznaju sa pravima i dužnostima učenika	OŠ, SŠ, NVO	Broj škola koje primjenjuju ove programe Broj djece i porodica
	Primjena programa podrške učenicima koji manifestuju NP	OŠ, SŠ, NVO	Broj programa Broj učenika
	Osnazivanje programa kojima se kod nedovoljno uspješnih i nedovoljno stalnih učenika podstiču vještine pomoći i samopomoći	OŠ, SŠ, NVO	Broj programa Broj učenika
	Primjena programa prevencije bolesti zavisnosti	SSS,GO, OŠ, SŠ, NVO	Broj programa Broj učenika
	Primjena programa organizovanog pro-dužnog vaspitno –obrazovnog tretmana prema rizičnim grupama učenika	OŠ, SŠ, CSR, NVO	Broj djece
	Primjena raznovrsnih programa vannastavnih aktivnosti koji podstiču kreativnost	OŠ, SŠ, NVO	Broj programa Broj učenika
Povećanje kvaliteta podrške djeci i mladima koji su prekinuli obrazovanje	Primjena raznovrsnih programa podrške i stručnog osposobljavanja djece i mladih koji su napustili redovno školovanje	OŠ, SŠ,CIPS, NVO	Broj programa Broj djece
Razvijanje programa međuresorske saradnje	Uspostavljanje raznovrsnih oblika uspješne saradnje različitih sektora koji na neposredan način utiču na kvalitet vaspitno-obrazovnih procesa na svim nivoima	SSS,GO, OŠ, SŠ, CSR, DZ, NVO	Broj programa

Povećan broj programa uključivanja roditelja u proces uspješnijeg obrazovanja učenika	Dalji razvoj i šira primjena raznovrsnih oblika saradnje sa roditeljima, naročito u pogledu organizacije slobodnog vremena i profesionalne orijentacije manje uspješnih učenika	OŠ, SŠ, NVO	Broj programa Broj roditelja
Stalno osnaživanje vještina i kompetencija kod prosvjetnih radnika i stručnih saradnika za neposredan rad sa djecom i mladima sa NP	Primjena raznovrsnih savremenih edukativnih programa za roditelje Realizovanje obuka za profesionalni razvoj kadra i saradnja sa fakultetima za obrazovanje vaspitača, učitelja, nastavnika i stručnih saradnika radi sticanja kompetencija za podršku mladima NP	OŠ, SŠ, NVO SSS,GO, UCG, ZzŠ, CSO OŠ, SŠ	Broj programa Broj studijskih programa i izvođenja nastave
Unaprjeđenje saradnje sa policijom	Izrada i primjena protokola o postupcima u saradnji osnovnih i srednjih škola sa policijom	SSS,GO, OŠ, SŠ,UP PG	Vrijeme početka primjene protokola
Osnaživanje programa vršnjačke edukacije	Osnaživanje programa vršnjačke edukacije o oblicima i sadržajima pomoći manje uspješnim učenicima	SSS, GO, OŠ, SŠ	Broj programa Broj učenika
Razvijanje modela uključivanja studenata u programe podrške	Podrška projektima angažmana studenata u radu sa rizičnim učenicima i učenicima NP uključujući i učenike sa teškoćama u učenju	SSS, GO, OŠ, SŠ, PF-SSR	Broj angažovanih studenata
Obrazovanje nastavnika i roditelja o pojedinim oblicima NP	Tematska predavanja za nastavnike i roditelje posvećena efikasnoj prevenciji pojedinih tipičnih oblika NP	JU, DZ	Broj predavanja Broj škola Broj polaznika

Sprovedenje istraživanja o važnosti prevencije neprihvatljivog ponašanja, njegovim oblicima, unapređivanja metodologije rada, sistema praćenja i evaluacije rada	Participativno istraživanje aktuelne situacije i prakse, potreba	UCG, ZzŠ, NVO	Broj sprovedenih istraživanja Primljena preporuka
KULTURA I SPORT			
Cilj	Aktivnosti	Nosioci	Indikatori
Rano prepoznavanje sportskih predispozicija kod djece predškolskog uzrasta	Razvoj različitih programa rada sa djecom predškolskog uzrasta kojima se podstiču interesovanja za kulturne i sportske aktivnosti, posebno djece iz rizičnih grupa.	SKS, PU, JU, DZ, SSS, GO, Sportske organizacije NVO	Broj djece predškolskog uzrasta
Razvoj kulturnih i sportskih predispozicija kod djece školskog uzrasta	Razvoj različitih programa vannastavnih aktivnosti sa školskom djecom kojima se podstiču interesovanja za kulturne i sportske aktivnosti	SSS, GO SKS, OŠ, SŠ, Sportske organizacije NVO	Broj programa
	Organizovanje takmičarsko zabavnih manifestacija za djecu i omladinu, kojima bi se obuhvatio što veći broj učenika, naročito iz rizičnih grupa	SSS, GO, SKS, OŠ, SŠ, Sportske organizacije NVO	Broj učenika
Razvoj kulturnih i sportskih predispozicija kod djece školskog uzrasta	Organizovanje raznovrsnih kulturnih i sportskih kampova za najtalentovanije učenike, sa posebnim osvrtom na djecu iz rizičnih grupa	SSS, GO, JU, SKS, OŠ, SŠ, NVO	Broj kampova Broj djece

<p>Uključivanje učenika i mladih koji nisu zaposleni u kulturne i sportske aktivnosti</p>	<p>Razvoj programa podrške mladima kroz sprovođenje terenskog rada po gradskim četvrtima Organizovanje sportskih turnira i kulturno-umjetničkih takmičenja sa učesnicima iz rizičnih grupa sa posebnim akcentom na seoska područja Izgradnja poligona i drugih sportskih i kulturnih objekata</p>	<p>SSS,GO, JU, SKP, SKS, Sportske organizacije, MZ, CSR, NVO</p>	<p>Broj programa Broj djece i mladih Broj turnira Broj opremljenih poligona</p>
<p>Prevenција i suzbijanje nasilja na sportskim manifestacijama</p>	<p>Razvoj programa kojima se poboljšavaju relacije: igrači - igrači, igrači - sudije, igrači - navijači, navijači – sudije, navijači-navijači,organizovanje zajedničkih susreta</p>	<p>SSS, SKS Sportske organizacije JU NVO</p>	<p>Broj razvijenih programa Broj učesnika</p>
<p>Prevenција (zlo) upotrebe sredstava zavisnosti</p>	<p>Programi promovisanja zdravih stilova života i alternativne kulture među mladima Organizovanje radionica za sportiste i druge sportske radnike kako bi bili informisani o štetnosti (zlo)upotrebe sredstava zavisnosti i osnovama preventivnih i rehabilitacijskih programa</p>	<p>SSS,GO, SKS, Sportske organizacije, JU, NVO SKS, Sportske organizacije, JU, DZ, UP PG, NVO</p>	<p>Broj programa Broj učesnika Broj radionica Broj učesnika radionica</p>
<p>Prevenција NP u rizičnim naseljima</p>	<p>Organizacija programa sportskih aktivnosti djece i mladih iz rizičnih naselja u funkciji prevencije NP</p>	<p>SKS, MZ, UP PG, NVO</p>	<p>Broj programa Broj učesnika</p>

SOCIJALNA I DJEČJA ZAŠTITA			
	Aktivnosti	Nosioci	Indikatori
Razvoj socijalnih vještina	Organizacija programa kulturnih i sportskih aktivnosti za razvoj socijalnih vještina	SSS,GO, SKS, NVO	Broj programa Broj korisnika
Cilj			
Smanjenje broja socijalno ugroženih porodica	Pružanje adekvatne pomoći ugroženim porodicama	SSS,GO, CSR, NVO	Broj porodica MOP
Identifikovanje i evidentiranje slučajeva zanemarivanja i zlostavljanja djece i mladih	Pružanje stručno - savjetodavne pomoći porodicama sa rizikom	SSS,GO, CSR, NVO	Broj porodica
Obezbjedivanje stalne operativne koordinacije rada na prevenciji maloljetničke delinkvencije i zanemarivanja i zlostavljanja	Podizati svijest građana u dijelu njihove obaveze da prijave i zatraže pomoć za djecu žrtve zanemarivanja i zlostavljanja	SSS,GO, OŠ, SŠ, DZ, CSR, UP PG, NVO	Broj slučajeva
Unaprjeđenje zaštite djece bez roditeljskog staranja	Uspostavljanje stalnog multidisciplinarnog operativnog tima za prevenciju maloljetničke delinkvencije i zanemarivanja i zlostavljanja na nivou Glavnog grada	SSS,GO, SKS, Aktiv direktora OŠ i SŠ, DZ, CSR, UP PG, ODT, NVO	Broj djece Broj djece i mladih (kri- vična djela)
	Sprovedenje programa motivacije i animacije odgovarajućih porodica za bavljenjem porodičnim smještajem	SSS,GO, CSR, NVO	Broj porodica Broj djece Broj mladih Broj mladih(roditeljsko staranje)
	Sprovedenje programa zaštićenog stanovanja za mlade bez roditeljskog staranja		
	Obezbjedivanje finansijskih sredstava za visokoškolsko obrazovanje mladih bez roditeljskog staranja, bez obzira na oblik zaštite koji su do tada imali		

<p>Razvijanje programa vršnjačke pomoći u lokalnoj zajednici</p>	<p>Organizovanje i angažovanje mladih i profesionalaca na programima primarne prevencije NP</p>	<p>SSS,GO, CSR, NVO</p>	<p>Broj programa Broj djece i mladih</p>
<p>Povećanje zaposlenosti mladih</p>	<p>Formiranje dnevnih centara i stambeno-terapijskih zajednica, u kojima će se sprovođiti programi resocijalizacije i integracije mladih sa NP</p> <p>Razvijanje programa koji podspješuju samozapošljavanje mladih</p> <p>Razvijanje programa društvenog angažovanja nezaposlenih mladih</p> <p>Razvijanje programa volonterskog rada u ustanovama socijalne i dječje zaštite i drugim javnim ustanovama</p> <p>Razvijanje obrazovnih programa i programa zapošljavanja kao podrške mladima koji se iz različitih razloga ne školuju</p>	<p>SSS,GO, CSR, NVO</p> <p>SSS, GO, CSR, CIPS, NVO</p> <p>SSS,GO, CSR, JU, CIPS, NVO</p> <p>SSS,GO, OŠ, SŠ, CSR CIPS</p>	<p>Broj centara i terapijskih zajednica Broj djece i mladih</p> <p>Broj zaposlenih mladih Broj programa</p> <p>Broj mladih Broj programa</p> <p>Broj volontera</p> <p>Broj programa Broj mladih</p>
<p>Integracija djece i mladih sa smetnjama u razvoju</p>	<p>Senzibilizacija javnosti za potrebe mladih sa smetnjama u razvoju</p> <p>Otvaranje dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju</p> <p>Povećanje broja mladih sa smetnjama u razvoju koji su uključeni na tržište rada</p> <p>Obezbjediavanje pristupa objektima javnih ustanova i institucija osobama sa invaliditetom</p>	<p>SSS,GO, CIPS, NVO</p>	<p>Broj aktivnosti Broj otvorenih dnevnih centara</p> <p>Broj zaposlenih osoba sa invaliditetom</p>

Integracija RE	Razvijanje raznovrsnih programa podrške romskim porodicama, posebno u procesu pribavljanja ličnih dokumenata	SSS,GO, CSR, UP PG, ZZI NVO	Broj romskih porodica Broj izdatih ličnih dokumenata
	Razvijanje programa podrške djeci i mladim Romima koji ne pohađaju ili nijesu pohađali školu	CSR, NVO	Broj djece i mladih Roma
Podizanje nivoa stručne osposobljenosti kadrova	Razvoj programa podrške mladim Romima za zapošljavanje	CSR, NVO	Broj mladih Roma
	Razvijanje programa permanentnog učenja kadrova u socijalnoj i dječijoj zaštiti	SSS,GO, CSR, NVO	Broj programa Broj stručnih radnika
	Kompletiranje stručnih timova koji se bave zaštitom djece i mladih	CSR	Broj stručnih timova
	Razvijanje programa stručnog nadzora nad izvršiocima različitih programa za djecu i omladinu	CSR	Izvještaji stručnog nadzora
Unaprjeđenje organizacije i prakse izvršenja mjera pojačanog nadzora i institucionalnih mjera	Primjena kodeksa, procedura, i protokola o saradnji i postupanju različitih aktera brige o djeci i mladima	SSS, GO,CSR, DZ, PU, OŠ, SŠ UP PG, NVO	Izvještaj o primjeni kodeksa, procedura i protokola
	Uspostavljanje različitih programa kojima se omogućava realizacija mjere pojačanog nadzora od strane organa starateljstva i nadzor nad vršenjem nadzora od strane zakonskog zastupnika	SSS,GO, CSR, NVO	Broj djece i roditelja
	Uspostavljanje različitih programa kojima se omogućava izvršavanje vaspitne mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici	SSS,GO, CSR, SSVS, NVO	Broj maloljetnika

Unaprjeđenje organizacije i prakse upućivanja u ustanovu zavodskog tipa	Podrška uspješnom izvršenju vaspitnih mjera smještaja u vaspitnu ustanovu	SSS, OT, OG, CSR, NVO	Broj smještenih korisnika Broj posjeta
Razvijanje mreže volontera kao podrške Centru za socijalni rad	Uspostavljanje različitih programa motivisanja za rad volontera i njihove stalne edukacije	SSS, GO, CSR, NVO	Broj volontera
Oснаživanje djece i mladih za vršnjačku medijaciju	Razvijanje programa edukacije za vršnjačke medijatore u gradskim područjima (MZ) u kojima su evidentirana rizična ponašanja djece i mladih	SSS, GO, CSR, MZ, NVO	Broj programa Broj polaznika
BEZBJEDNOST			
Cilj	Aktivnosti	Nosioći	Indikatori
Podizanje nivoa opšte bezbjednosti djece i mladih	Efikasno sprovođenje postojećih programa: „Otvorena vrata“ i „Petarda“ i razvijanje novih programa i akcija	UP PG, OŠ, SŠ, PU, Gradske komunalne službe, CJJB PG	Broj programa Broj vrtića i škola Broj instaliranih svjetlosnih uređaja Broj postavljenih video nadzora Broj predškolske djece i učenika
	Uspostavljanje video nadzora na ključnim lokacijama u gradu (škole, mjesta okupljanja djece i mladih)		
	Instaliranje javne rasvjete oko škola i pravka postojeće rasvjete		

<p>Veća obuhvatnost školskih ustanova programom policije u zajednici (kampanja Sigurne škole)</p>	<p>Povećan broj kontakt policajaca u gradskim rejonima koji obuhvataju vaspitno-obrazovne ustanove</p>	<p>UP PG, OŠ, SŠ, PU</p>	<p>Broj policajaca Broj škola</p>
<p>Razvijanje preventivnih mjera na subijanju upotrebe alkohola, duvana i kocke</p>	<p>Uraditi izvještaj o kladionicama, maloprodajnim objektima i lokalima u blizini škola</p>	<p>Uprava za inspekcijske poslove Podgorica UP PG</p>	<p>Izvještaj Prjedlog inicijative</p>
	<p>Predlog inicijative za imjenu Zakona o javnom redu i miru u dijelu postupanja prema maloljetnim licima</p>		
<p>Onemogućavanje kupovine alkohola i duvanskih proizvoda djeci i mladima</p>	<p>Pilot projekat obuke za zaposlene u veleprodajnim trgovinskim objektima: „Zabranjena prodaja alkohola djeci i mladima“</p>	<p>UP PG</p>	<p>Broj zaposlenih Broj obuka</p>
	<p>Organizovanje obuke kroz održavanje radionica za trgovačke radnike i šefove odjeljenja u trgovinskim marketima</p>		
	<p>Formiran tim na lokalnom nivou za praćenje prosjačenja</p>	<p>SSS,GO, UP PG, CSR, OŠ, SŠ,PU, JU, NVO</p>	<p>Baza podataka</p>
<p>Prevenција i spječavanje prosjačenja i skitnje na ulici</p>	<p>U centrima za socijalni rad u saradnji sa upravama policije, školama, zdravstvenim ustanovama i drugim institucijama, ustanovama i organizacijama uspostaviti sistem evidentiranja djece (koja žive) na ulici ili se bave prosjačenjem</p>		

Skraćenice:

SSS - Sekretarijat za socijalno staranje

GO - Gradske opštine

SKS - Sekretarijat za kulturu i sport,

SPP - Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine

SKP - Sekretarijat za komunalne poslove

DZ - Dom zdravlja

OŠ - Osnovne škole

SŠ - Srednje škole

PU - Predškolske ustanove

CSR - Centar za socijalni rad Podgorica

MZ - Mjesne zajednice Glavnog grada Podgorice

ZZCG - Zavod za zapošljavanje Crne Gore

CIPS - ZZCG - Centar za informisanje i profesionalno savjetovanje Podgorica

ZZI - Zavod za zbrinjavanje izbjeglica Crne Gore

UCG - Univerzitet Crne Gore

PF - Pravni fakultet

SSR - Studije socijalnog rada

UP PG - Uprava policije - PJ Podgorica

CJB PG - Centar javne bezbjednosti Podgorica

ODT - Osnovno državno tužilaštvo-Podgorica

SSVS - Stručna služba Višeg suda u Podgorici

JU - Javne ustanove

NVO - Nevladine organizacije

Na osnovu člana 54 Statuta Glavnog grada ("Službeni list RCG - opštinski propisi", broj 28/06 i "Službeni list CG - opštinski propisi", br. 39/10 i 18/12), Skupština Glavnog grada – Podgorice na sjednici održanoj 15. novembra 2013. godine, nakon razmatranja Lokalnog programa prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladih u Glavnom gradu - Podgorici 2014 -2018, donijela je sljedeći -

Z A K L J U Č A K

USVAJA SE Lokalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladih u Glavnom gradu - Podgorici 2014 -2018.

Broj:01-030/13-1212

Podgorica, 15.11.2013. godine

SKUPŠTINA GLAVNOG GRADA - PODGORICE

PREDSJEDAVAJUĆI,
Momčilo Vujošević